MİMARLAR ODASI
İZMİR ŞUBESİ

EGE MİMARLIK

ISSN 1301-9694
2020/4 108

YIL 30 SAYI 108 2020/4

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin üç ayda bir yayınlanan Ulusal Hakemli Dergisidir.
Yerel Süreli Yayın
Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyeleri için ücretsizdir. Web sayfası üzerinde açık kaynaktır.

Yayınlayan
Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
Yayın Komitesi
Sahibi İlker Kahraman
Editör Özlem Erdoğdu Erkarslan
Yayın Editörü Çiçek Ş. Tezer Yıldız
Grafik Tasarım Güler Ertan
Konsept Tasarım Emre Çıkınoğlu

Yayın Komitesi
Özlem Erdoğdu Erkarslan
Hikmet Eldek Güner
Ferhat Hacıalibeyoğlu
Ülkü İnceköse
Seçkin Kutucu
Aslı Ceylan Öner
Deniz Özkut
Çiçek Ş. Tezer Yıldız
(Soyadına göre alfabetik)

Ege Mimarlık Bilimsel Danışma Kurulu
Yenal Akgün, Doç. Dr.
Ayşe Güliz Bilgin Altınöz, Prof. Dr.
Neslihan Dostoğlu, Prof. Dr.
Gül Kaçmaz Erk, Doç. Dr.
Emine Özen Eyüce, Prof. Dr.
Hikmet Sivri Gökmen, Doç. Dr.
Deniz Güner, Prof. Dr.
Berin Gür, Prof. Dr.
Emel Kayın, Prof. Dr.
Tuğçe Kazanasmaz, Prof. Dr.
İpek Özbek, Prof. Dr.
Güven Arif Sargın, Prof. Dr.
İkbal Sevil Sarıyıldız, Prof. Dr.
Uğur Tanyeli, Prof. Dr.
Koray Velibeyoğlu, Prof. Dr.
(Soyadına göre alfabetik)

Tarandığı Veritabanları
DAAI - Design and Applied Arts Index

Yayın Yeri
Mimarlar Odası İzmir Şubesi - İzmir Mimarlık Merkezi
1474 Sokak No: 9 Alsancak İzmir
Tel: (232) 463 66 25 (pbx)
Faks: (232) 463 52 12
egemim@izmimod.org.tr
www.izmimod.org.tr

Akhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50
Aydın Temsilciliği: (0256) 213 45 33
Dikili Temsilciliği: (0232) 671 85 02
Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91
Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07
Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83
Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73
Salihli Temsilciliği: (0236) 715 08 23
Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21
Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57

Abone ve Reklam İletişim
Binat İletişim & Danışmanlık
Barbaros Bulvarı Dörtyüzlü Çeşme Sok. No: 2
Güneş Apt. K: 6 D: 7 34353 Beşiktaş / İstanbul
Tel: (212) 259 90 79 Faks: (212) 259 16 46
info@binatdanismanlik.com
Reklam Yöneticisi: Ayşegül Tuğtepe
abonelik.binatdanismanlik.com

Baskı
12.matbaa
İbrahim Karaoğlanoğlu Cad.
No:35 34418 Kağıthane, İstanbul
T. +90 212 281 25 80
info@onikincimatbaa.com
Sertifika No: 46618

• Ege Mimarlık makale seçimleri hakemler tarafından yapılmaktadır. Sadece hakemli seçim sürecinden geçen yazılar "makale" kategorisinde yer almaktadır.

BAŞYAZI ...2

İNGİLİZCE ÖZET ...4

HABERLER ...6

YARIŞMA
Torbalı Belediyesi Belediye Hizmet Binası, Pazaryeri ve Otopark ile Yakın Çevresi Ulusal Mimari Proje Yarışması ...12
Cem Sorguç
Torbalı Belediyesi Yarışması Örneğinde 2020 Pandemi Koşullarında Mimari Proje Yarışma Değerlendirmesi ...14
Uşak Belediyesi Yayalaştırılan Sokaklar Mimarlık Kentsel Tasarım Fikir Proje Yarışması ...18
Ebru Yılmaz
Uşak Belediyesi Yayalaştırılan Sokaklar Mimarlık-Kentsel Tasarım Fikir Proje Yarışması Üzerine Bir Değerlendirme ...20

İNCELEME
Meral Ekincioğlu
"Society of Architectural Historians" Konferansı Merceğinden Çağdaş Mimarlığın Problemlerine Dair ...24

İZ BIRAKANLAR
Feyzal Avcı Özkaban
Modernist Öncü Rıza Aşkan ...30

TEMA
TAMİR ...40

GÖRÜŞ
Dilara Yaraş Er
Yapılı Çevrenin Korunması ve Emek Kavramı İlişkisi ...41
Doğa Tüven
Engelsiz Yaşam İçin Kent Tadilatları ...41

ATÖLYE
Ayşegül Çakan, Zeynep Dündar, Nurten Ö. Gökmen, Fulya Selçuk
İzmir Yaratıcı Tamir İşliği ...42

MAKALE
Halil İbrahim Düzenli
Tamir, Tadil ve Tarih: Turgut Cansever Restorasyonlarının Anlamsal İçeriği ...48

MAKALE
Suna Çağaptay
Yeniden İnşa Edilen Geçmiş: Ayasoluk'taki Takip Kapısının Bizans Dönemindeki Tamiri ...56

MAKALE
Yekta Özgüven, A. Kumsal Şen Bayram, Emel Cantürk
Mimari Tasarım Stüdyosunda Bir Tamir Deneyimi: COVID-19 ve Uzaktan Eğitim Süreci ...64

MAKALE
Nilay Özlü
II. Mahmud'dan II. Meşrutiyet'e Topkapı Sarayı Onarımları ...70

MAKALE
Burkay Pasin, Güzden Varinlioğlu, Kıvanç Kılınç
Alternatif Bir Kentsel Tamirat Pratiği Olarak Darağaç ...78

MAKALE
Umut Devrim Tunca, Eti Akyüz Levi
Kırsal Yerleşimlerin Koruma Sorunları: İzmir Örneği ...86

MAKALE
Neslihan Serdaroğlu Sağ, Aykut Karaman
Kentsel Dönüşüm Projelerinin Akıllı Büyüme İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilebilmesine Yönelik Bir Model Önerisi ...94

MAKALE
Kutluğ Savaşır, Nurdan Kasul
Bir Afet Konutuna Enerji Etkinlik Bağlamında Yapılacak Tadilatların Fayda-Maliyet Analiziyle Değerlendirilmesi ...102

MAKALE
Ahmet Vefa Orhon
Sürdürülebilir Mimarlık Olgusuna Döngüsel Ekonomi Perspektifinden Eytişimsel Bir Bakış ...110

MAKALE
Ali Dur, Arzu Erdem
Kültürel Bir Tamirat Şansı: Pandeminin Yarattığı Yeni Kültürel ve Materyal Gerçekliğin Yeni Babil Üzerinden Okunması ...118

MAKALE
Senem Doyduk
Tamirden Restorasyona; Uzmanlık Alanının Erişilebilirliği Üzerine... ...126

MAKALE
Hakan Yıldız, H. Tuba Bölük
Bir Modernleşme Güzergahı: Tamir-Tadilat'tan Onarım-Restorasyon'a ...132

MAKALE
Dilara Taciroğlu, Müge Cengiz
Değişimin ve Dönüşümün İzlerini Sürmek: Bir Cumhuriyet Dönemi Mirası Silahçıoğlu Hanı ...138

MAKALE
Funda Uz, Ayşe Tuğçe Pınar
Mimari Proje Stüdyosu Deneyimi Olarak "Tamirin Araçsallığı": DOLAPDERE RECORD ...146

MAKALE
Nazife Aslı Kaya
Planlı Eskime, Tüketici, Tamir Eylemi ve Tamir Topluluğu İlişkisi ...154

YAYIN TANITIM
Pınar Gökbayrak
Pınar Gökbayrak ile Arketon Üzerine ...160

Modernist Öncü Rıza Aşkan

Rıza Aşkan ve Richard Neutra Konak Projesi üzerinde görüşürken; "İzmir'de Moderni Nesnelleştirmek: Bir Dönem, Üç Mekân ve Rıza Aşkan", M. Gürel; Mimarlık, 354, 62-68

Rıza Aşkan, İzmir'in modern mimarlık serüveninin öncü modernistlerinden biridir. İzmir Belediyesi Fen ve İmar İşleri Müdürlüğü'nde çalıştığı dönemde, kent ölçeğinde aldığı kararlar ve mimari üretimleri ile 1950-60 dönemi kentinin sosyo-kültürel yaşamının ve modern kent anlayışının oluşmasında etkili olmuştur. O yıllarda Belediye'nin kamu hizmeti ve sosyo-kültürel amaçlı hayata geçirdiği yapılar, Aşkan'ın önderliğindeki 4-5 kişilik mimari büro ekibince tasarlanmış ve uygulanmıştır. Kentin modern mimarlık repertuarının niteliğini belirleyen bu öncü yapılar, serbest mimarlık pratiklerine de yön vermiştir. Söz konusu büroda Aşkan ve Harbi Hotan gözetiminde görev yapmış pek çok genç mimar sonraki yıllarda kentin mimarlık tarihinde adları sıkça anılan önemli aktörler olmuşlardır (D.Tekeli, E.Tözge, G.Kaftancı gibi).

1912'de İzmir'de doğan ve 1940'ta İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olan Aşkan, 1994'de vefatına kadar kamu ve özel sektör için mimarlık faaliyetlerini sürdürmüş; kültür, sanat, spor, eğitim, konut gibi alanlarda eserler vermiştir. Belediye döneminde, kentin sosyal ve kültürel hayatını şekillendiren projelerde imzası olan Aşkan, planlama çalışmaları için kente gelen Le Corbusier, W.M. Dudok ve Richard Neutra gibi uluslararası ölçekte tanınmış mimar ve plancılarla çalışmıştır. Corbusier'den Fransa'daki ofisinde çalışma teklifi alan Aşkan İzmir'de kalmış ancak mesleki deneyimleri, yarışmalarda aldığı ödüller ve hayata geçen yapılarıyla, pek çok İzmirli mimarın aksine, ulusal ölçekte adından söz ettiren bir mimar olmuştur.

İzmir Enternasyonel Fuarı kalıcı ve geçici pavyonlarının, giriş kapılarının, peyzaj ve plastik eserlerin tasarlanmasında; kentin yeni gelişim alanlarındaki kentsel düzenlemelerin ve kamu yapılarının oluşturulmasında Aşkan'ın katkıları büyüktür. Mimarlar Odası yöneticiliği de yapan mimar, 1957'de Suat Erdeniz ile kurduğu Form Mimarlık çatısında özel sektör için çalışmalarını sürdürmüş; mimarlık pratiğini farklı mecralarda deneyimleme fırsatı bulmuştur.

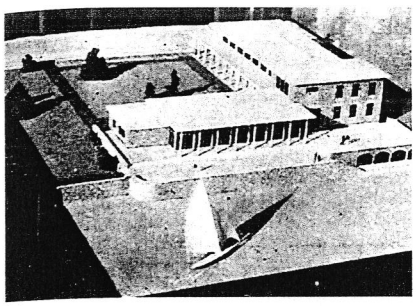
Yapılarında görülen prizmatik ya da asal formları takip eden geometrik kütle kurguları, prekast yatay/düşey güneş kırıcılar, yırtıklı saçaklar, taş doku uygulamaları Aşkan mimarlığının temel karakteristik ögeleridir. Neredeyse her yapısında görülen sarı Çeşme taşı ile vurgulanan duvarlar Aşkan'ın imzası gibidir. Mimarlık yaklaşımında, dönem etkileşimi olan, Brezilya modernizminden ve Oscar Niemeyer'den etkiler görülmektedir. Aşkan yapıları, gerek planimetrik kurguları ve mekânsal kaliteleri; gerekse kütle dili ve malzeme kullanımı ile yerel ve ulusal ölçekte yetkin modernist örnekler olarak 1950-1970 dönemi İzmir kentinin tanıklarıdır. 1960'ların ikinci yarısında kentin farklı noktalarında tasarladığı eğitim yapıları, dönemin yaygın mimari yaklaşımı olan Uluslararası Stil'in nitelikli örnekleri olarak önem taşımaktadır. Bu yapılar, kütle oluşumunda benimsenen prizmatik dil, lineer mekânsal kurgu, gridal cephe düzeni, yatay betonarme güneş kırıcılar ve merdiven kovalarını aydınlatan düşey yırtıklar ile yakalanan mimari dil ve eğitim mekanları için gereken gün ışığı, temiz hava, sirkülasyon çözümlerindeki mekânsal kaliteyle İzmir ölçeğinde tipoloji oluşturacak niteliktedir.

Yapıldıkları dönemde vadettikleri modern yaşam ve mimari nitelikleri ile kent ölçeğinde ses getirmiş bu yapıların günümüze ulaşan az sayıdaki örneği, bugün de İzmir Modern Mimarlık Mirasının Korunması tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Görünen o ki bir süre daha da gündemde kalmaya mecburlar... Aşkan'ın İzmir kentine bıraktığı izlerin korunabilmesi umuduyla...

Feyzal Avcı Özkaban, *Dr.Öğr.Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Bölümü*

KAYNAKLAR

- Aşkan, A. 2011, 1922-1960 yılları arasında, izmir'deki mimarlık ve kentsel Planlama Bağlamında Rıza Aşkan, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, yükseklisans tezi.
- Gürel, M. 2010, İzmir'de moderni nesnelleştirmek; Bir dönem, Üç mekân ve Rıza Aşkan, Mimarlık, 354,
- Gürel, M. 2011, Ada Gazinosu planı, 1959. Gürel, M. Ö. 2011. Architectural mimicry, spaces of modernity: the Island Casino, Izmir,Turkey. The Journal Of Architecture, volume 16, number 2.
- Özkaban, F., Akyol Altun, D 2014, "İzmir Özel Çamlaraltı Koleji",DOCOMOMO Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları X.Poster Sunuşları, ERZURUM.
- Akyol Altun,D., Özkaban, F., "İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi",DOCOMOMO Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları X.Poter Sunuşları, ERZURUM.
- Özkaban,F., "Rıza Aşkan Evi, 1953",DOCOMOMO Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster/Bildiri Sunuşları, KAYSERİ.
- İzmir Mimarlık Ansiklopedisi, 2013, (Ed. Kayın, E.; [illegible] Belediyesi Yayını

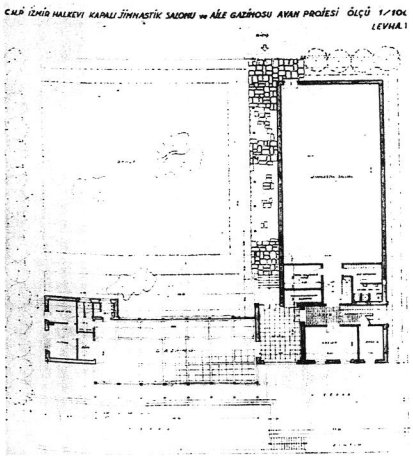
CHP Halkevi, Jimnastik Salonu ve Gazinosu

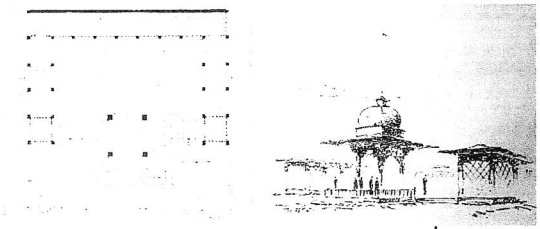
Rıza Aşkan, Müh: Cavit Çeçen

1944

Deniz kenarında L formda organize edilen yapı kompleksinde yalın rasyonel bir mimari dil hâkimdir. Kare bir bahçe etrafında temelde 2 dikdörtgen kütle ile ifade bulan yapı programı spor salonu, idare ve sanat mekânları, gazino ve kayıkhane olarak 4 bölümden oluşmaktadır. Deniz kıyısına paralel görece küçük gazino kütlesi ile denize dik uzanan ve programın spor, idare ve sanat fonksiyonlarını barındıran ana kütle küçük bir hol aracılığı ile birbirlerine bağlanmaktadır. Kiremit çatı ile tanımlanan ana kütle 3. boyutta parçalanarak spor salonu ve idare-sanat kütlesi için iki farklı kırma çatı ile sonlanmaktadır. Deniz kıyısı boyunca kademeli oluşturulan terasların altında denize açılan kayıkhane yer almaktadır. Spor salonunun bahçeye bakan cephesinde ve gazino kütlesinin denize bakan cephesinde yaratılan kolonadlı yarı açık mekânlar iklim şartlarının dikkate alındığı mekânsal çözümlerdir. Dönemin hâkim mimari yaklaşımı olan 2. Ulusal Mimarlık akımının yalın ve modern bir yorumu olan yapıya karakter veren yarı açık mekânlar, Aşkan mimarlığında ileriki yıllarda sıkça göreceğimiz, narin silindirik kolon dizileri ile taşınan cesur geniş saçakların habercisi niteliğindedir.

"CHP Halkevi, Jimnastik Salonu ve Gazinosu Avan Projesi", R. Aşkan, C.Çeçen; Arkitekt: 1944-07-08 (151-52), 161-162

Pakistan Pavyonu

Rıza Aşkan, Harbi Hotan

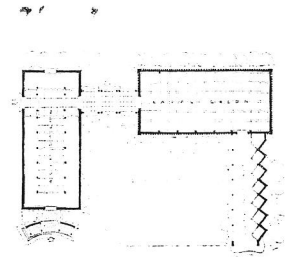
1947

Hindistan'dan ayrılan Pakistan'ın, 1947 yılında İzmir Enternasyonal Fuarı'na katılma isteği üzerine Rıza Aşkan ve Harbi Hotan tarafından tasarlanan pavyonun mimarisi mimarların kısa sürede Hint mimarisi üzerine yaptıkları araştırmalar ve dönemin Pakistan büyükelçisinin onayı doğrultusunda şekillenmiştir. Merkezi bir avlu etrafında örgütlenen pavyon büfe ve galerilerden oluşmaktadır. Pavyonu fon teşkil edecek şekilde çevreleyen revaklı bölüm ve avlu girişinde, üzerinde pavyonun adının yer aldığı, geniş saçaklı, kubbeli, simgesel yarı açık giriş mekânı hacimsel olarak Hint mimarisine gönderme yaparken, revaklar arasında ve tüm saçaklarda sade bir dille uygulanan yerel motifler ve renk kullanımı Hint mimarisinin imgesel ifadesini güçlendirmiştir. 1947 yılında Arkitekt dergisinde yayınlanan proje metninde basit bir program içinde zengin bir atmosfer yaratmak üzere Hint mimarisinin etkisinde bir tasarım için etütler yapıldığı ve küçüklüğüne nazaran ince ve kuvvetli mimari anlayışıyla fuar içinde cazibesi yüksek bir yapı elde edildiği vurgulanmıştır.

. Rıza Aşkan ve Harbi Hotan tarafından tasarlanıp uygulanan Pakistan Pavyonu bugün Kültürpark'ta yer alan ve aynı adı taşıyan yapı değildir.

- "Pakistan Pavyonu", R. Aşkan, H. Hotan; Arkitekt, 1947-11-12 (191-192), 245-247
- Pakistan Pavyonu, Fuar Arsivi Sıra 14-grup A, 33yıl 1938-47
- Pakistan Pavyonu, Fuar Arsivi Sıra 14-grup A, 33yıl 1938-56

Çekoslovakya Pavyonu

Rıza Aşkan, Harbi Hotan

1949

Fuar alanı içinde yer alan Sergi sarayı kütlesinin hemen yanında inşa edilecek pavyonun sarayın ezici kütlesi yanında varlık gösterebilmesi için parçalı bir organizasyonla kurgulanması mimarların temel düşüncesidir. Eğrisel geniş bir saçak ile girilen avlulu yarı açık sergi salonu, kaset tavanlı bir pergola ile kendisine dik eksende yerleşen, masif etkisi güçlü kapalı sergi salonuna bağlanmakta ve bu salon da yarıaçık sergi salonuna paralel yerleşen "vitrin ale" olarak adlandırılan yarı açık sergi bölümü ile yeniden fuar alanına açılmaktadır. Parçalı organizasyon ile vaziyet planında yaratılan U şemanın merkezi açık teşhir alanı olarak düzenlenmiştir. Tasarımın her bir parçasının modernist yaklaşımla biçimlenen mimari repertuarı ve yarattığı mekânsal deneyim, fuar alanının farklı noktalarından gelen kullanıcıları pavyona dahil etme potansiyeli yapıyı değerli kılan tasarım kararlarıdır.

- "İzmir Fuarı'nda Çekoslovak Paviyonu Proje ve Tatbik", H. Hotan, R. Aşkan; Arkitekt 1949/07-10 (211-212-213-214), 147-149

YARIŞMA

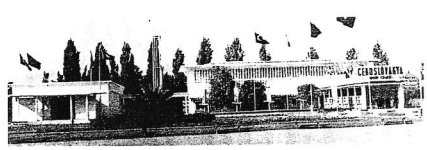
Ankara Belediyesi Ucuz Evler, 1.Ödül

Rıza Aşkan, Harbi Hotan, Suat Erdeniz

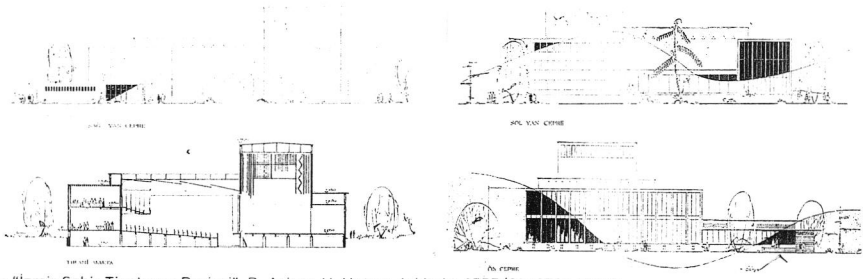
1949

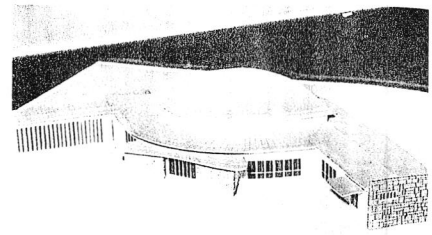

• "İzmir Şehir Tiyatrosu Projesi", R. Aşkan, H. Hotan; Arkitekt, 1955/01 (279), 17-20

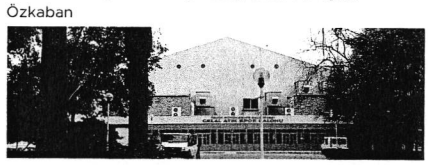
• Fuar Evlendirme Dairesi, Maket fotoğrafı (Aşkan,2011)

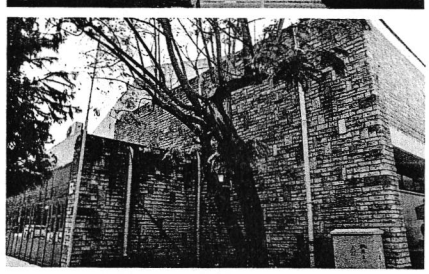
İzmir Kültürpark Spor ve Sergi Sarayı Celal Atik Spor Salonu

1953

İzmir Belediyesi'nin açtığı yarışma ile elde edilen yapıda yalın ve fonksiyonel bir yaklaşım hâkimdir. Yaklaşık 1700 seyirci kapasitesi bulunan yapının ana salonu basketbol, voleybol, hentbol karşılaşmalarına uygun olarak tasarlanmıştır. Silindirik kolonlarla düzenlenen ve sergi salonu olarak da kullanılan ana fuayenin sağ ve solunda yer alan iki adet tek kollu merdivenle tribünlerin üst kotunda devam eden iç hollere ulaşılmaktadır. İç holün kuzey cepheye bakan bölümünde ana kitleden taşırılarak oluşturulan bir üst fuaye bulunmaktadır. Sahayı üç yönden çevreleyen tribün kısmının altında, kondisyon merkezi, sauna, sağlık merkezi, kütüphane ve lokal olarak düzenlenen mekânlar yer almaktadır. Çelik makas kirişlerle taşınan beşik çatı, yalın kitle kurgusu, kuzey cephesinde seyirciler için oluşturulan yatay kapalı çıkma ve Rıza Aşkan'ın pek çok yapısında sıklıkla kullandığı, sarı renkli Çeşme taşı kaplı sağır yüzeyler yapıya karakter veren unsurlardır.

• Celal Atik Spor Salonu, Fotoğraflar: F. Feyzal Özkaban

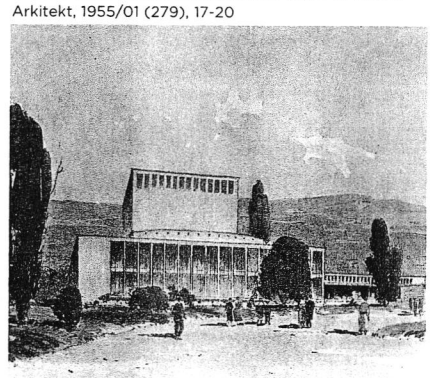
İzmir Şehir Tiyatrosu

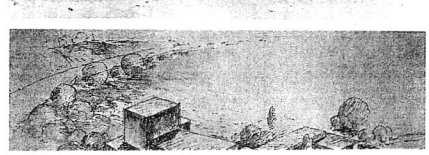
Rıza Aşkan, Harbi Hotan

1955

İzmir'deki imar faaliyetleri kapsamında, A.Kemal Aru plan kararları doğrultusunda Bahribaba mevkiine yapılmak üzere yalın bir mimari dil ile tasarlanan tiyatro binası, ana salon kütlesine kademelenerek eklenen fuaye kütleleri ve anıtsallaştırılarak yükseltilmiş sahne kütlesinin yarattığı keskin hatlar nedeniyle Arkitekt Dergisi'nde "Skandinav" stilinin etkisinde bir yapı örneği olarak yer almıştır. Yapının parçalı plan kurgusunda, sahne ve kulisleri içeren dikdörtgen arka bölüm, 75 kişilik orkestra çukuru, 600 kişilik ikizkenar yamuk tiyatro salonu, ana cadde boyunca hafif eğrisel bir yay parçası şeklinde ve kademelenerek salon kütlesine takılan ana fuaye ve vestiyer holü ile bu hole dik, dörtgen formlu giriş holünden oluşmaktadır. Kapasitesi ile kentin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalacağı eleştirileri yapılan tiyatro binasının inşası, maddi yetersizlikler nedeniyle subasman seviyesinde kalmış ve tamamlanamadan yıkılmıştır.

• "İzmir Şehir Tiyatrosu Projesi", R. Aşkan, H. Hotan; Arkitekt, 1955/01 (279), 17-20

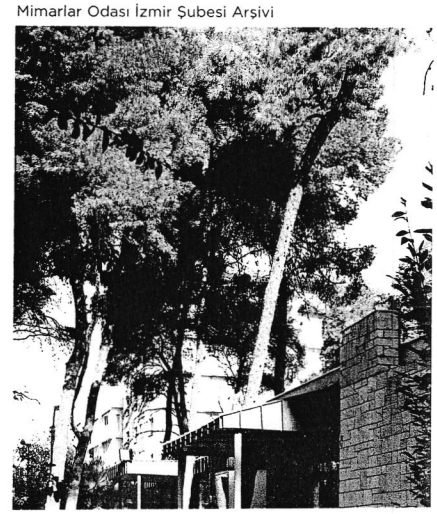
Fuar Evlendirme Dairesi

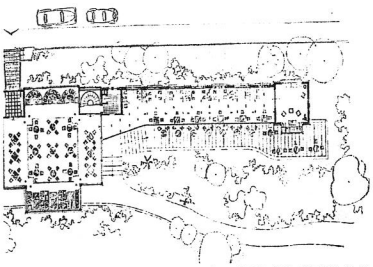
Rıza Aşkan, Harbi Hotan, Yardımcı: Güngör Kaftancı

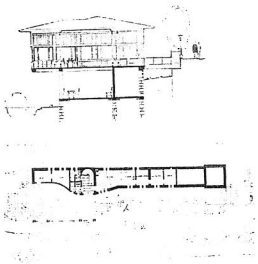
1955

Fuar alanı içinde inşa edilen tek katlı yapı, simetrik bir L şema etrafında örgütlenmiştir. Merkezde yer ana salona tebrik holü ve servis mekânlarının bulunduğu dikdörtgen formlu iki kol bağlanmaktadır. Bu iki kolu birbirine bağlayan ve salonu saran fuaye alanı basamaklarla zeminden yükseltilmiştir. Fuar Evlendirme Dairesi yapısı mimari detaylar ölçeğinde Çekoslovakya Pavyonu ile benzerlikler göstermektedir. Yapının eğrisel saçakla vurgulanan giriş kısmı, Çekoslovakya Pavyonu'nun yarı açık sergi salonuna eklemlenen eğrisel saçağın hacimleşmiş bir varyasyonu; tebrik holünün düşey yırtıklı cephe tasarımı da söz konusu pavyonun kapalı sergi salonu cephelerinin basit bir tekrarıdır. Sağır aş kaplama duvar dokuları pek çok Aşkan yapısında olduğu gibi burada da kullanılmıştır. Yapının nikâh salonu olarak kullanımı sürmektedir.

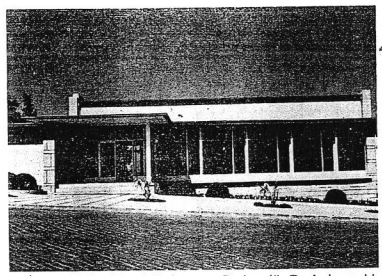
• Fuar Evlendirme Dairesi, Fotoğraf: Cemal Emden; Mimarlar Odası İzmir Şubesi Arşivi

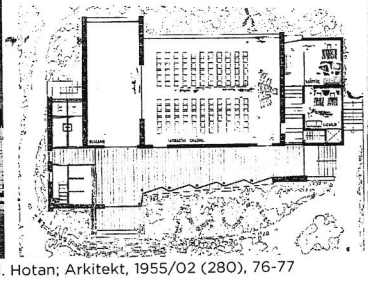

‹ Kahvesi", R. Aşkan, Arkitekt, 1955/01 (279), 5-8

• "İzmir Belediyesi Evlenme Dairesi", R. Aşkan, H. Hotan; Arkitekt, 1955/02 (280), 76-77

› Restoran/Şark Kahvesi

›şkan, Doğan Tekeli

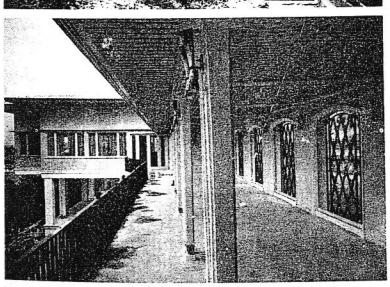
-55

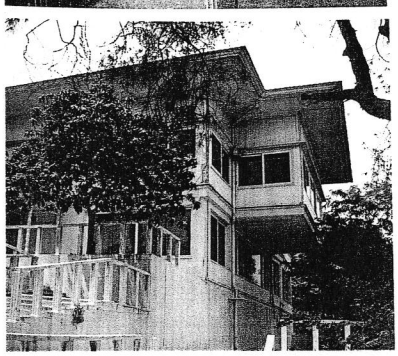
›ant yolunun yapılması üzerine
ez manzarasından istifade etmek
e yemek salonu ve çay bahçesi
ak tasarlanan yapı, Aşkan'ın yalın
lernist mimari anlayışından farklı
ıslup sergilemektedir. 1940'ların
al mimarlık söyleminin referanslarını
›an restoran, İstanbul'da 1948
da Sedat Hakkı Eldem tarafından
lan Taşlık Kahvesi'nin geç İzmir
›lamasıdır. Mimarlık kariyeri
unca modern mimari anlayışın
m olduğu ve yerel referansların
aydan öteye gitmediği Aşkan
ıarlığı için Şato Restoran, mimarın
demide hocası olmuş Eldem'e bir
mı gibi okunmalıdır.

›rk Kahvesi", R. Aşkan, Arkitekt, 1955/01 (279), 5-8

o Restoran (Şark Kahvesi), Fotoğraf: Berk
ışık; Mimarlar Odası İzmir Şubesi Arşivi

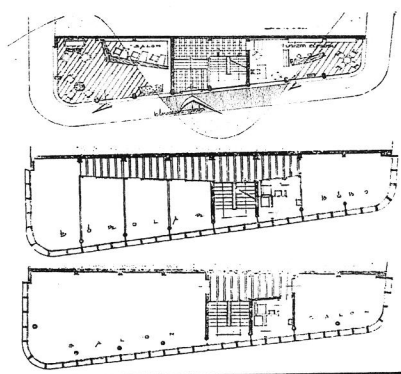

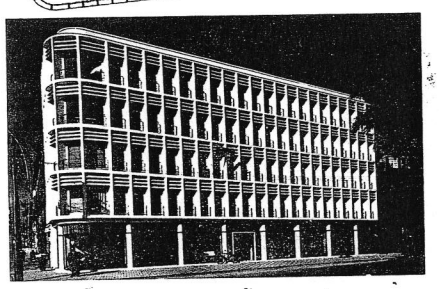
İzmir Belediyesi İş Hanı

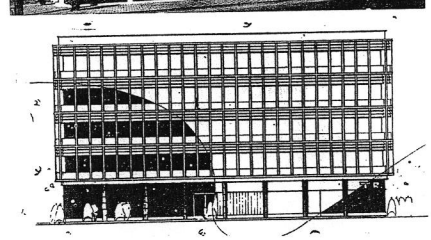
1955

Gazi Bulvarı'nın açılması sırasında ortaya çıkan dar parsellerden birinde inşa edilen 5 katlı betonarme iş hanı, bina köşeleri yuvarlatılarak oluşturulmuş yalın kütlesi ve cephe tasarımındaki modern tavır ile dikkat çekicidir. Köşe dönüşleri nedeniyle oluşan kesintisiz cephe hissi, döşemeler arası tamamen şeffaf pencereler ile pekiştirilmiştir. Yüksek ve tamamen şeffaf zemin kat üzerinde, İzmir'in sıcak iklimi ve binanın yönleri dikkate alınarak sık aralıklarla yerleştirilmiş betonarme düşey güneş kırıcılar ve aralarına yerleştirilen üç sıralı yatay güneş kırıcıların yarattığı gridal cephe sistemi Aşkan'ın da ifadesiyle yapıda yeni ve modern bir dil yaratmıştır.

• "İzmir Belediyesi İş Hanı", R. Aşkan, Arkitekt, 1955-02 (280), 66-67

Eşrefpaşa Evlendirme Dairesi

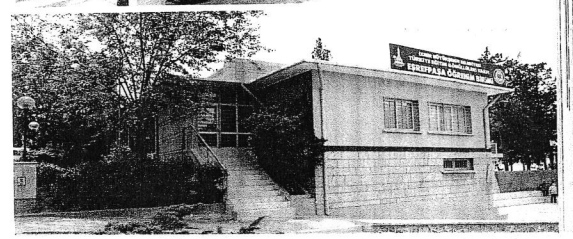
Rıza Aşkan, Harbi Hotan

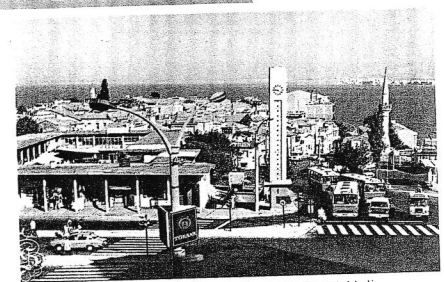
1955

1950'lerin ortasında kentteki nüfus artışı göz önünde bulundurularak, kentin yeni gelişen merkezlerinde belediye tarafından yapılan üç nikâh salonundan biri olan Eşrefpaşa Nikah Salonu 1955 tarihinde tamamlanmıştır. Bayramyeri Parkı içinde yer alan yapı yüksek ana salonun etrafında kademelenerek alçalan holler ve teraslar ile park içine yayılmaktadır. Ana cadde tarafında yerden üç basamakla yükseltilmiş terası ve narin bir kolon ile taşınan geniş saçak yapının girişini tanımlamaktadır. Salonun uzun kenarı boyunca uzanan fuaye alanının serbest cephe ilkesiyle tasarlanmış açılı geniş cam yüzeyler, farklı taş kaplama uygulamaları ile vurgusu arttırılan sağır duvarlar yapıya karakter veren mimari ögelerdir. Caddeye paralel yerleştirilmiş yapı, yalın mimari dili, insan ölçeği ve parkla kurduğu dengeli ilişki ile Aşkan ve Hotan'ın modernist tavrının mütevazı ve başarılı bir örneğidir. Hâlâ kullanımda olan yapıda, nikâh salonunun Eşrefpaşa Semt Hali yerine inşa edilen Selahattin Akçiçek Kültür Merkezi'ne alınmasıyla kullanım değişikliği olmuştur.

• Eşrefpaşa Evlendirme Dairesi'nin günümüzdeki hâli, Fotoğraflar: Berk Altınışık; Mimarlar Odası İzmir Şubesi Arşivi

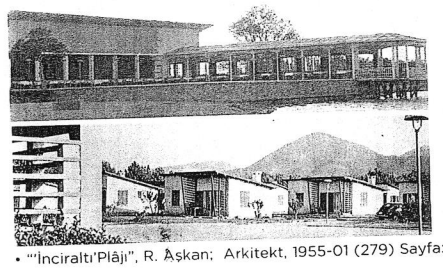
• Eşrefpaşa Meydan Düzenlemesi ve Semt Hali, İzmirTarih facebook sayfası, 29.06.2016 paylaşımı

Eşrefpaşa Meydan Düzenlemesi ve Semt Hali

1950-57

Kent planlama çalışmaları doğrultusunda 1950'lerin başında Varyant-Eşrefpaşa bağlantısının kurulması ve Hatay bölgesinin yeni konut alanları olarak gelişmeye başlamasıyla Eşrefpaşa ile Varyant kesişimi, Bayramyeri mevkiinde, meydan düzenlemesi ihtiyacı doğmuştur. 1953'de Aşkan, Varyant'ın bitişine semt hali ve meydanın simgesel ifadesini arttırmak üzere bir saat kulesi tasarlamıştır. Semt Hali'nin inşaatı 1956'da, saat kulesininki ise 1957'de bitirilmiştir. Halin önünde oluşturulan Bayramyeri Parkı ile ilişkili Eşrefpaşa Evlendirme Dairesi (1955) ve çocuk kreşinin (1956) yapımıyla meydanın oluşumu tamamlanmıştır. Eşrafpaşa Meydan Düzenlemesi kent belleğinde yer eden saat kuleli meydan geleneğinin devamı niteliğiyle önem taşımaktadır. Düzenlendiği ilk yıllarda bayram kutlamalarında yoğun kullanılmış olsa da kentin önemli trafik arterlerinin merkezinde olması nedeniyle yaya öncelikli bir meydan kullanımı mümkün olamamıştır.

Aşkan, kare plan ve avlulu tasarladığı hal binasında yalın ve rasyonel bir dil kullanmıştır. Yapının Hatay Caddesi'ne bakan yüzünde oluşturulan modern revak yorumu ile hem yoğun yaya akışının avluya alınması, hem de binanın yarı açık mekânlar ile meydan kullanımlarını desteklemesi sağlanmıştır. Yapı, giriş ve eğime oturan avlu kotunda yer alan dükkân dizilerinden oluşmaktadır. Yapıya hâkim modern mimari dil, ticari birimleri U şeklinde saran betonarme saçakların yatay vurgusu ve kolon dizilerinin düşey etkisi arasındaki dengeyle kurulmaktadır. Aşkan'ın pek çok yapısında görülen ince kesitli büyük yatay saçaklar ve betonarme silindirik kolonlar hâkim

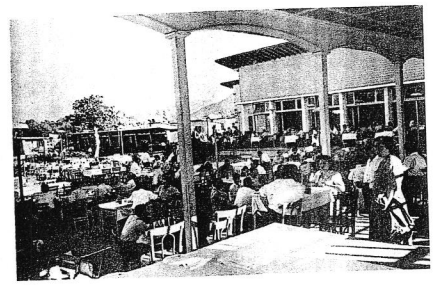
• "İnciraltı'Plâjı", R. Aşkan; Arkitekt, 1955-01 (279) Sayfa: 9-11

İnciraltı Plajı ve Belediye Kampı

1955

İnciraltı bölgesi, Behçet Uz döneminde başlatılan Aşkan'ın denetiminde uygulanan "ihya ve ıslah" çalışmaları sonrası, her kesimden kentlinin sayfiye yeri olarak kimlik kazanmış ve 1960'lar sonuna kadar bu kimliğini korumuştur. Aşkan tarafından tasarlanan kamp alanı sahilde bir gazino, 1000 kişiye hizmet verecek sayıda soyunma kabinleri, duş ve tuvaletler, sahilin gerisinde geniş bahçeler içinde 4 farklı tipte kurgulanmış 66 adet konut, çarşı ve dükkânlar ile voleybol, basketbol ve çocuk oyun alanlarından oluşmaktadır. Aşkan, Arkitekt dergisine gönderdiği açıklama metninde, tüm planlamanın "tabiat tesiri ve arazinin manzara ve yeşil vasfını ihlâl etmeden" tasarlandığını vurgulamaktadır. Kamp alanındaki yapıları yalın ve modernist bir yaklaşımla ele alan mimar, tek eğimli çatı ile tanımladığı mütevazı konut ve gazino kütlelerini, yarı açık mekânların mimari eleman düzeyinde farklılaşan çözümleriyle zenginleştirmeyi amaçlamıştır. Soyunma kabinlerinde saçakları taşıyan V kolonlar, konutların yarı açık teras kullanımlarını tanımlayan, yamuk formlu ahşap geçirgen yüzeyler buna örnektir. Gazino binasının denize uzanan yarı açık terası ise milli mimari üslubun modern bir yorumu niteliğindedir. Ahşap kırma çatı üst örtüsü, geometrik tavan motifleri, saçak altı detayları ve ahşap taşıyıcıları ile denize çıkma yapan bu bölüm geleneksel konutlardan referanslar taşımaktadır.

İnciraltı Plajı ve Belediye Kampı, Aşkan'ın kentte yaratmak istediği modern yaşamın, yalın ve modern bir mimari dil ile ortaya konduğu ve kent belleğinde yer bulduğu bir sosyal yaşam alanıdır. Kamp alanı, 1971 yılında 6. Uluslararası Akdeniz Oyunları organizasyonunun sporcu konaklama tesisi yapımı için yıkılmıştı. 5 katlı bloklar

YARIŞMA

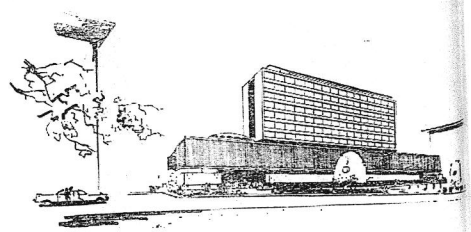
Ankara Esnafları Yapı Kooperatifi Çarşı ve İşhanı Proje Yarışması - 3. Ödül

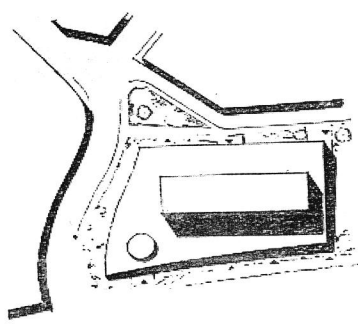
Rıza Aşkan, Harbi Hotan

1956

1950'lerin ikinci yarısı tüm dünyada hızla yayılan Uluslararası Stil anlayışı Aşkan'ın bu dönemde tasarladığı tüm yapılarda görülmektedir. Özellikle mimarlık yarışmalarına hazırladığı öneriler bu mimari yaklaşımın yetkin örnekleri olarak öne çıkmaktadır. Proje önerisi geri çekilmiş bir zemin kat ile yerden kopma hissi yaratılan yalın yatay çarşı bloğu ve üzerinde orta hatta yerleştirilmiş, düşey lineer ofis bloğundan oluşmaktadır. Uluslararası Stil'in mimari repertuarının cephe dilinde başarıyla kullanıldığı tasarımda, prizmatik kütle organizasyondaki yatay-düşey dengesi, monoblok etki yaratan alt blok cephe tasarımı ve kütle boyunca kesintisiz devam eden yatay pencere hatları ile tanımlanan düşey ofis bloğu cephesinde vurgulanmaktadır.

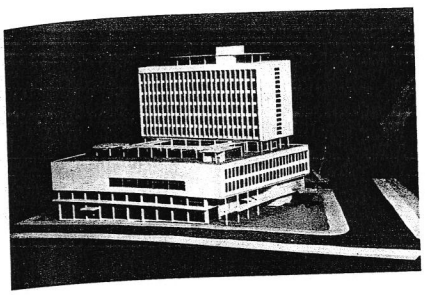
• Ankara Esnafları Kooperatifi Çarşı ve İş Hanı Proje Müsabakası, Arkitekt, 1956-01 (283), 34-44

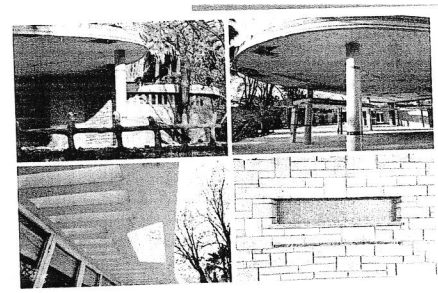

• Ada Gazinosu, Fotoğraflar: F. Feyzal Özkaban

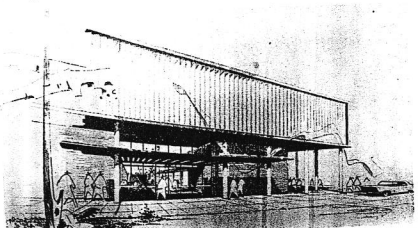
YARIŞMA

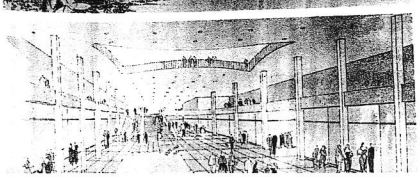
1. Ödül - Modern Çarşı

1957

Ankara Valiliği ve serbest tüccarlar birliğinin ortaklaşa, İstanbul, Ankara ve İzmir ile sınırlı açtıkları yarışmada Aşkan'ın tasarımı birinci olmuş ve Ankara Ulus'ta uygulanmıştır. Aşkan'ın isminin ulusal ölçekte duyulmasını sağlayan proje, mimarın Uluslararası Stil'de ortaya koyduğu en yetkin tasarımdır. Çarşı, ticari birimlerin yer aldığı kolonlar üzerinde yükseltilmiş yatay prizmatik kütle ile üzerine yerleştirilen, içe çekilmiş bir kat ile kolonlar üstünde yükseltilmiş dikey ofis kütlesinden oluşmaktaydı. Yatay kütlede kurulan iç boşluklu çarşı hayatı, ofis kütlesinin de açıldığı çarşı bloğunun terasında saçaklarla tanımlanan kafeterya ve dinlenme alanları, ofis bloğunun bitiş katında geri çekilmiş saçaklarla tanımlanan yarı açık dinlenme mekânları ile Modern Çarşı uzun yıllar Ulus'un ticari ve sosyal hayatının önemli merkezlerinden biri olmuştur. 2003 yılında çıkan yangın sonrası boşaltılan yapı 2006 yılında yıkılmıştır.

• "Modern Çarşı Projesi", R. Aşkan, Arkitekt, 1957-04 (289), 154-156

Özsakal Apartmanı - Karşıyaka

Rıza Aşkan, Suat Erdeniz

1957

Karşıyaka Çarşısı ve Yalı Caddesi'ne yakın bir konumda yer alan yapı, dönemin az katlı aile apartmanlarının mimari dili ile öne çıkan örneklerinden biridir. Arka cephesi bitişik nizam, üç kat ve bir çekme kattan oluşan apartmanda her katta bir daire bulunmaktadır. Ön cephede salon ve ona açılan oturma odası ile bir yatak odası yer alırken; arka bölümde yan cephelerden ışık alan bir yatak odası, banyo, mutfak, wc ve kiler bulunmaktadır. Mekân kurgusu ile dönemin yaygın orta hollü plan şemalarından farklılaşan Özsakal apartmanı, yalın kübik ana kütleye eklenen balkon tasarımları ile özelleşmektedir. Plan düzleminde ana kütleden açılanarak yerleşen balkon döşemeleri, yatayda kesintisiz devam eden, yalın üç sıra metal boru korkulukla çevrelenmekte ve silindirik kolonlarla taşınmaktadır. Dönemin cephe tasarımlarında sıkça görülen betonarme panellerin balkon döşemelerine şaşırtmalı olarak ustalıkla yerleştirilmesi ile elde edilen asılma hissi, yapının en dikkat çekici mimari özelliğidir. Balkon döşemeleri, silindirik kolon ve betonarme paneller ve balkon cephelerindeki gri-siyah-mavi renkli BTM kaplama kullanımındaki yetkinlik Aşkan ve Erdeniz'in mütevazı bir aile apartmanında sergiledikleri modern mimari anlayışı göstermesi açısından önem taşımaktadır.

• Özsakal Apartmanı, Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

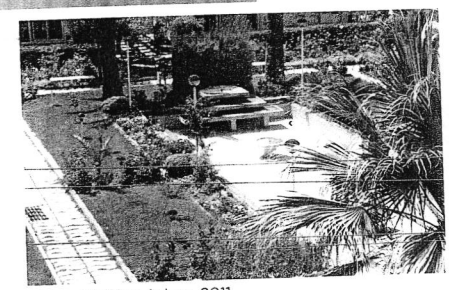

Ada Gazinosu

1958

Fuar alanında, yapay göl içinde 1938'de süt/çay bahçesi olarak inşa edilen ilk yapının yerine 1958'de Aşkan tarafından tasarlanan Ada Gazinosu, uluslararası bağlamda 1950-1960 dönemi modernizminin İzmir'deki en çarpıcı örneğidir. Aşkan'ın organik mimarlık yaklaşımıyla tasarladığı gazinoda Brezilya modernizminin, Oscar Niemeyer mimarlığının büyük etkisi görülmektedir. Niemeyer'in 1942'de Pampulha Gölü kenarında yaptığı Casa do Baile Dans Salonu'nun esin kaynağı olduğu gazinonun programı, şömineli, Amerikan barlı restoran, orkestra yeri ve dans pistinden oluşmaktadır. Tasarıma hâkim modern dil Betebe kaplama ve Famerit karo gibi yeni malzemeler ile Çeşme taşı ve siyah mermer gibi yerel malzemelerin uyumuyla özgünleşmiştir. Mevcut ağaçları korumak üzere kapalı alan tavan döşemesinde ve dans pistini çevreleyen pergolada bırakılan geometrik açıklıklar, yere kadar inen cam duvarlar, iç mekândaki süs havuzu ve duvar yüzeyinden koparılmış şömine detaylarıyla iç ve dış mekân ayrımı bulanıklaştırılmış; doğa ile bütünleşme sağlanmıştır.

Yapı, döneminde estetik değeri yüksek bir mimari çevre yaratmış; kentin eğlence hayatında ve belleğinde yer etmiştir. Ada Gazinosu, ince kesitli saçakların şaşırtmalı yerleştirilen pilotilerle taşındığı cesur konsolları, malzeme, renk ve doku kullanımı ile yakalanan kütle plastiği ve peyzajla bütünleşme başarısı ile İzmir Modern Mimarlık Mirası kapsamında korunması gereken yapıların başında gelmektedir. 2020 yılı başında boşaltılan yapının hızla niteliksiz eklerinden temizlenmesi ve özgün mimari değerini ortaya çıkaracak bir restorasyon çalışmasıyla kent kullanımına açılması gerekmektedir.

• Havuzlu Site; Aşkan, 2011

• Havuzlu Site İç Cephe; Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

• Havuzlu Site İç Cephe; Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

Havuzlu Site/Özel Türk Koleji Öğretmen ve Memurları Yapı Kooperatifi

Rıza Aşkan, Suat Erdeniz

1961

Güzelyalı bulunan 1961 tarihli sitenin tasarım Form Mimarlık adıyla kentte pek çok konut ve eğitim yapısı tasarlayan Rıza Aşkan ve Suat Erdeniz ikilisine aittir. Kooperatif oluşumu olan ve Özel Türk Koleji çalışanları için tasarlanan site, geniş bir bahçe içinde üç blok, yüzme havuzu, dükkân birimleri ile sosyal kullanım alanları sunan günümüz konut sitelerinin ilk örneğidir.

Üç yatay konut bloğunun U şemayl arazi çeperlerine yerleştiği site orta alanında bahçe ve yüzme havuzu bulunmaktadır. U şemanın yola açılan sınırında bir dizi dükkân ve kafeyle kullanıcılara sosyal alan yaratılmıştır. İçe dönük bir site yaşamı yerine kentsel ilişkileri sürdüren bir yaşam öngörülmüş; apartman girişleri araziyi çevreleyen sokaklardan alınmıştır. Dört kat ve bir çatı terasından oluşan her bir blok bitişik düzenli iki apartman gibidir. Üç blok her katta iki dairenin yer aldığı altı apartman gibi çalışmaktadır.

Blokların cephe tasarımında balkon döşeme ve korkulukları ile oluşturulan yatay vurgu, apartman girişi ve merdiven hacmini tanımlayan düşey şeffaf bant ile dengelenmektedir. İnce metal korkuluklu balkonlarda kullanılan şaşırtmalı beton plaklar, blokların yatay etkisine hareket kazandırmaktadır. Özgün tasarımında cam tuğla yüzeyler olarak tasarlanan merdiven hacmi, uygulamada gridlere bölünmüş cam yüzeyler olarak inşa edilmiştir.

Döneminde kooperatif yönetimi kontrolünde mahallelinin belirli günlerde yüzme havuzunu kullandığı yapı grubu, kentsel ilişkilerin gözetildiği tasarım anlayışıyla, site kullanıcıları ve semt sakinleri için bir sosyal alan sunmaktadır. Açık havuz, Aşkan'ın 1954-1955'de, Kültürpark'ta tasarladığı kaskatlı havuz ve Eşrefpaşa meydan düzenlemesinde kullandığı havuzla benzerdir. Günümüzde Havuzlu Site olarak anılan konut grubu 1960'larda ulusal ölçekte yaygınlaşan Uluslararası Stil'in mütevazı yerel yorumlarından biridir.

Mogambo Gazinosu

1958

Kübana Gazinosu

1959

Ağırlıkla açık alan kullanımlarına hizmet verecek şekilde tasarlanan gazinoların Amerikan bar, dans pisti gibi mimari detay çözümlerinde Ada Gazinosu ile benzerlik gösterdiği geçmiş dönem fotoğraflarından anlaşılmaktadır. Aşkan'ın Brezilya modernizmi etkisinde tasarladığı ve programı ile içinde yer aldıkları flora nedeniyle dönemin eğlence hayatında en çok tercih edilen yerler olan bu gazinolar günümüzde ne yazık ki özgünlüğünü kaybetmiş durumdadır.

• Mogambo Gazinosu detay; Aşkan,2011
• Kübana Gazinosu giriş saçağı; Aşkan,2011

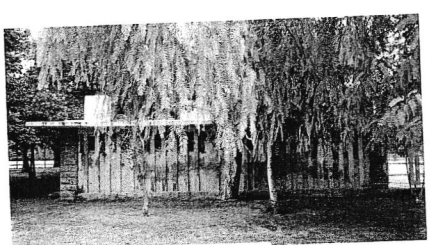
Atıf Şehir Lokali

1961

Konak Vapur İskelesi'nin komşu konumunda inşa edilen lokal, ortogonal planı şeması, düz çatısı prizmatik kütlesi, serbest cephe ilkesiyle içe çekilmiş betonarme silindirik kolonları, mekanı saran cam duvarları, ortadan kırılmış (butterfly) betonarme giriş saçağı ile dönemin modernist yaklaşımının tipik bir örneğidir. Salonun merkezinde oluşturulan kare iç bahçe, işletmecisinin diktiği palmiye ağacı ile zenginleşmiş, dış mekânda ince metal kolanlarla taşınan pergolalı yarı açık mekânlar ile denizden iç bahçeye kadar kesintisiz mekânsal bütünleşme sağlanmıştır. Giriş cephesindeki Çeşme taşı kaplamalı masif duvar ile Aşkan imzası taşıyan yapı, Konak Meydanı kıyı hattının doldurulması çalışmalarında yıkılana kadar kent yaşamında önemli bir sosyal merkez olmuştur.

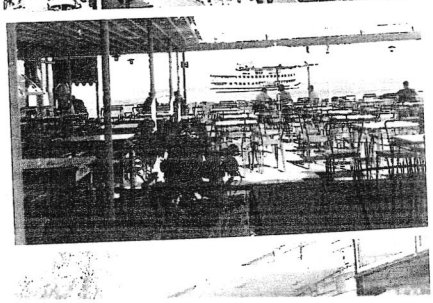
• Atıf Şehir Lokali, Atıf Ömürgönülşen Arşivi, "İzmir'de Moderni Nesnelleştirmek: Bir Dönem, Üç Mekân ve Rıza Aşkan", M. Gürel; Mimarlık, 354, 62-68

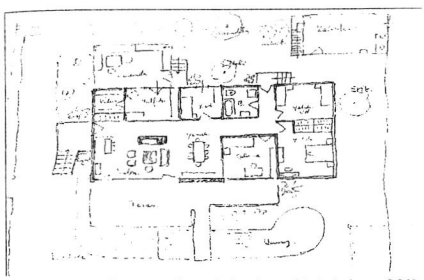

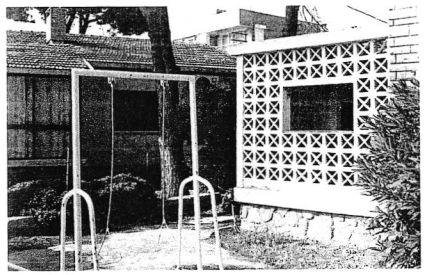

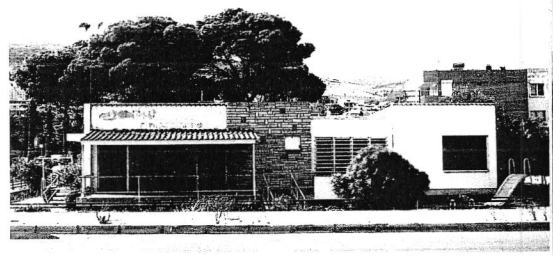

• Rıza Aşkan Konutu, Rıza Aşkan'ın eskizi; Aşkan, 2011

• Rıza Aşkan Konutu, Detaylar; Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

• Rıza Aşkan Konutu, Ön Cephe; Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

Rıza Aşkan Konutu/Mimarlar Sitesi

1961*

Döneminde kentin sayfiye yeri konumunda olan Narlıdere'de birbirini tanıyan bir grup ailenin kurduğu kooperatif sonucu inşa edilen, yapıldığı yıllarda Mimarlar Sitesi olarak anılan yazlık sitenin projelerini, kendileri de kooperatif üyesi olan mimar ikili Rıza Aşkan ve Suat Erdeniz hazırlamıştır. 1961 yılında inşa edilen sitenin vaziyet planına göre 24 konut planlanmış ancak bazıları inşa edilmemiştir. Oluşturulan iki sıra konut dizisi arasında ortak kullanım alanı ve bir havuz yapılması öngörülmüş; ancak yine maddi sıkıntılar sebebiyle bu alan tamamlanamamıştır. Denize dik ve birbiri ardına sıralanan konutlar, hem ortak alana hem de denize yönlenmek üzere açılı olarak yerleştirilmiş; her bir konut yaşama mekânı ile denizi görecek şekilde önündeki konuttan kaydırılarak planlanmıştır.

Konut dizilerinin denize bakan ilk sıra konutlardan doğudaki Aşkan, batıdaki de Erdeniz ailesinin yazlık evi olarak tasarlanmıştır. Konutların hepsi kiremit çatılı olarak projelendirilmiş, yalnız Aşkan ve Erdeniz kendi konutlarında ters kırma plak çatı kullanmışlardır. Konutların genelinde karakteristik olarak öne çıkan özellikler, sarı Çeşme taşının kullanıldığı masif duvar parçaları ve giriş saçaklarında çeşitlenerek uygulanan yatay/düşey yırtıklı beton plaklardır.

Aşkan'ın ailesi için tasarladığı konut, tasarım yaklaşımı ve cephe dilinde yakalanan, güçlü modernist tavır ile İzmir kenti konutları içinde Modern Mimarlık Akımı'nın yetkin örneklerinden biri olarak öne çıkmıştır. Yalın dikdörtgen bir plana sahip yapı hem mekânsal ve kitlesel kurgusu, hem de bahçe kullanımı ile rafine bir modernist mimari dile sahiptir.

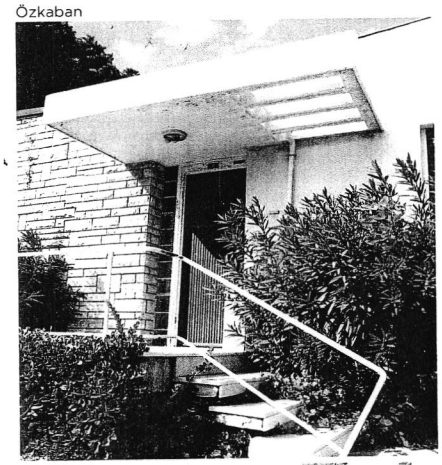
Plan şemasında girişten itibaren, ön cephe boyunca yaşama ve yemek odası, küçük bir çalışma mekânı ve ebeveyn yatak odası yer alırken; arka cephe boyunca kilerli bir mutfak, küçük bir yatak odası, banyo ve hem arka hem de yan cepheye açılım veren üçüncü bir yatak odası bulunmaktadır. Yapının her yönden bahçe ile ilişki kurmasını hedefleyen Aşkan, ön cephede yaşama mekânının açıldığı geniş bir yarı açık teras, arka cephede mutfağın açıldığı bir veranda ve banyo ile yatak odası arasında oluşturulan kısa bir koridor üzerinden bahçeye ulaşım verilmiştir.

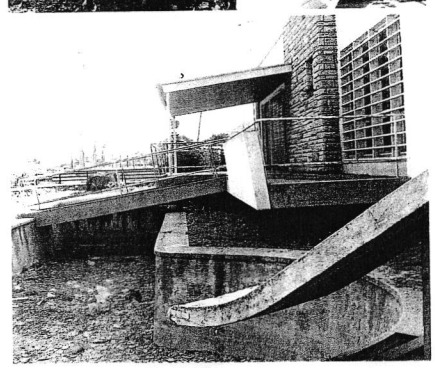
Fonksiyonel farklılıklar kitle kompozisyonuna yansıtılmış, farklı yüksekliklerde çözümlenen yaşama-yemek, çalışma ve yatak odaları malzeme kullanımı ile cephe dilinde de farklılaştırılmıştır. Çeşme taşı kaplı masif duvarlar, yatay güneş kırıcılı geniş cam yüzeyler bu amaçla kullanılan mimari ögelerdir. Cephe yüzeyinden geri çekilerek oluşturulan subasman nedeniyle uçan bir dikdörtgen prizma olarak algılanan yapı aynı zamanda bahçe ile farklı ilişkiler kurma olanağı yakalamıştır. Ön bahçede yer alan betonarme kaydırağı ile dikkat çeken küçük yüzme havuzu yaşama mekânın önündeki terasın altına kadar uzanmakta, bu teras havuz üzerinden geçen bir rampa ile bahçeye bağlanmaktadır. Yapı girişinde ve arka bahçeye açılımlarda ise uçan basamaklı teraslar oluşturulmuştur. Konutun giriş terasında kullanılan açılı basamaklar Aşkan'ın pek çok yapısında tekrarladığı mimari elemanlardır. Mutfağın bahçeye açılımını sağlayan veranda sonradan açık mutfak olarak düzenlenmiş ve dönemin yaygın malzemesi olana geometrik boşluklu prekast elemanlarla kapatılmıştır.

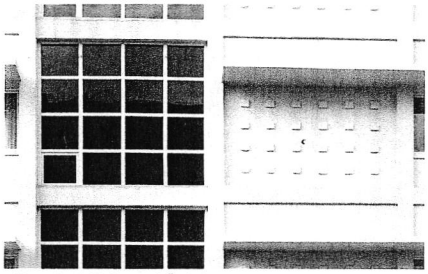
Yalın demir korkuluklar ve eğimli parapet duvarları, giriş teraslarına ulaşımı sağlayan uçan basamaklar, yatay yırtıklı giriş saçağı, servis pencerelerinin estetik tasarımı, cephe dilinde kullanılan beton-taş-cam birlikteliği ve güneş kırıcılar, açık mutfak bölümünde kullanılan prekast elemanlar gibi modernist repertuarın pek çok ögesini barındıran Aşkan Konutu, ön bahçede kurulan yapı havuz ilişkisi, havuz kenarında oluşturulan beton kaydırak, yan bahçedeki yalın salıncak tasarımları ile Modernizm'in bütüncül tasarım anlayışının bir örneğidir. Modern Mimari'nin İzmir'deki yetkin örneklerinden biri olarak uzun yıllar özgünlüğünü korumuş ancak, 2015 sonrasında yıkılmıştır.

*Yazarın 2007 yılında DOCOMO Poster sunuşları için yaptığı araştırmada, sitenin yapım tarihi konusunda 1953 yılı bilgisine ulaşılmış, ancak yazarın sonraki yayınlarında Aşkan ailesinden alınan bilgiler doğrultusunda yapım tarihi 1961 olarak güncellenmiştir.

• Rıza Aşkan Konutu, Detaylar; Fotoğraflar: F. Feyzal Özkaban

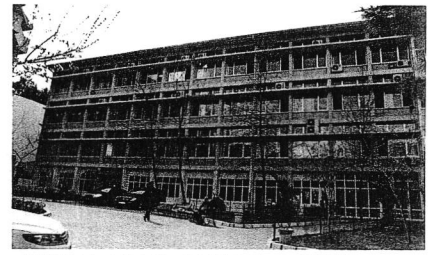

• Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban Arşivi

• DEÜ İlahiyat Fakültesi A Blok Yapısı (1966), Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

İzmir Özel Türk Koleji Fen Lisesi/İTK Dershane Binası

Rıza Aşkan, Suat Erdeniz

1962

Türk Koleji'nin dershane binası olarak tasarlanan yapı, Aşkan'ın aynı dönemde kentte uyguladığı diğer eğitim yapıları ile benzer mimari dile sahip olmakla birlikte, ön cephe tasarımında yatay ve düşey plak kullanımı ile yakalanan güçlü modernist etki ile özelleşmektedir. Dışa yansıtılan taşıyıcı sistemi yatayda kesen beton panel güneş kırıcılar, cephe bütününde hâkim olan yatay vurguyu düşeyde dengeleyen şeffaf merdiven kovası hattı, cesur konsol derinliği ile giriş saçağı ve giriş aksı boyunca düşeyde devam eden masif yüzeylerde kalıp yöntemiyle oluşturulmuş küçük kare noktalardan oluşan doku tasarımı orta koridorlu basit bir plan şemasına sahip dershane yapısına heykelsi bir ifade kazandırmaktadır. Söz konusu yapı Aşkan ve Erdeniz'in betonarme kullanımındaki yetkinliklerinin ve modern mimari anlayışlarının geldiği noktayı anlatması açısından önem taşımaktadır.

• İzmir Özel Türk Koleji Fen Lisesi, Fotoğraf: Halit Gokberk; Mimarlar Odası İzmir Şubesi Arşivi

Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İzmir Yüksek İslam Enstitüsü

Rıza Aşkan

1966-75

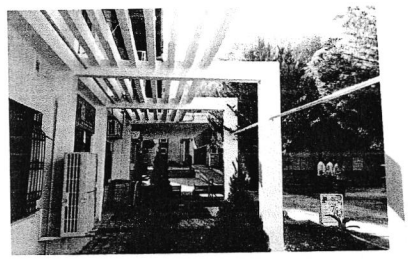
İzmir'in Hatay semtinde, Taç Sanayi'nin sahipleri olan Tatari Ailesi tarafından Milli Kültür ve Ahlaka Hizmet Vakfı'na bağışlanan 495 dönümlük bir arazide, Yüksek İslam Enstitüsü'ne ait blokların yanı sıra Fatma Tatari Camii ve İmam Hatip Okulu'ndan oluşan yerleşke, 1960'lı yılların sonlarında iki etaplı olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. İlk etapta A Blok (1966) ve bugünkü İmam Hatip Okulu (1970), ikinci etapta ise cami (1975) ve A Blok ek yapısı (1975) inşa edilmiştir.

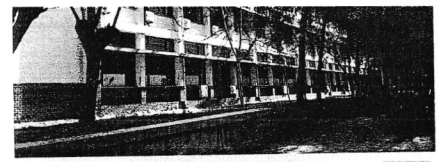
1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne devredilen yapı grubu içinde, günümüzde varlığını sürdüren A Blok, B Blok, cami ve İmam Hatip Lisesi çeşitli dönüşümlere uğramış olmakla birlikte özgün mimari dilleri ile dikkat çekmektedir. Rıza Aşkan tarafından tasarlanan yapılar içinde ilk olarak uygulanan A Blok, eğitimin devam ettiği ana yapı olup, yerleşke içinde belirgin cephe diliyle öne çıkmaktadır. Yapı, cepheye güçlü bir yatay etki kazandıran güneş kırıcıları, pencere oranları, güneş kırıcı-açıklık ilişkileri gibi detay çözümleri ile modernist-rasyonalist bir yaklaşımın ürünüdür.

Düşey oranlara sahip dikdörtgen pencerelerin bulunduğu yüzeyler, cephe hattından hafif içe çekilerek düşey taşıyıcılar belirginleştirilmiş; güneş kırıcı beton paneller ise, pencere yüksekliğinin üçte biri oranında üst tarafa doğru, pencereleri bölecek biçimde yerleştirilmiştir. Geniş pencere yüzeylerinin kırıcıların üzerinde kalan bölümü havalandırma pencereleri olarak kullanılmaktadır. Yapının plan kurgusu cephe bölümlenmelerine paralel toplam 12 akstan oluşmaktadır. Lineer plan şeması, orta koridordan beslenen derslik mekânlarından oluşmakta; iki yanda en uç kısımlar giriş, merdiven kovası ve ıslak mekânlarla sonlanmaktadır. 1975 yılında A Blok'un yanına yine mimarı tarafından bir ek bina yapılmış; sonraki dönemde ise sol kanattan bir köprü bağlantısı ile farklı ekler gerçekleştirilmiştir.

Bu bloğu takiben 1970 yılında faaliyete geçen İmam Hatip Okulu'nda ise aynı plan kurgusu ancak farklı bir cephe dili tercih eden Aşkan, konsol saçaklar yerine cepheden hafif koparılmış cepheye paralel betonarme paneller ile güneş kontrolünü sağlamak istemiştir. 1975 yılında cami ile birlikte inşa edilen ve günümüzde B Blok olarak adlandırılan yapı ise kısa kenarı A Blok'a göre daha geniş oranlara sahip dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir ve yatakhane olarak tasarlanmıştır. Öte yandan bu yapının cephesi daha yalın ele alınmış; zemin katta daha geniş, zemine kadar inen açıklıklarla dışa açılım sağlanırken, üst katta kareye yakın pencere oranları tercih edilmiştir. Yerleşke içinde ilk inşa edilen ve sonraki yıllarda mimar tarafından tasarlanan birkaç eğitim yapısıyla da benzerlikler taşıması nedeniyle önem taşıyan A Blok, cepheye güçlü bir yatay etki kazandıran güneş kırıcıları, pencere oranları, güneş kırıcı - açıklık ilişkileri ile modernist-rasyonalist bir yaklaşım sergilemektedir. Aşkan, Uluslararası Stil'in mimari eleman repertuarını kullanarak, yalın ve modern bir dil çerçevesinde, eğitim yapıları için işlevsel bir plan ve cephe düzeni kurgulamış; sonraki yapılarında da bu kurguyu tekrar etmiştir. Ancak tipolojik olarak benzeyen yapıların her birinde güneş kırıcıların tasarımı ve cephe ile ilişkileri konusunda arayışları devam etmiştir. İzmir'in bol güneşli iklim koşullarına uygun çözümler sunan ve 80'li yılların hızlı kentleşme süreci içinde kullanımı unutulan güneş kırıcıların varlığı bu yapıları dönemin önemli temsilcileri yapmaktadır.

• Günümüze ulaşan kuzeydeki blok, Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yerleşkesi/Dokuz Eylül Üniversitesi Hastanesi

1960'lar sonu

DEÜ Hastanesi Narlıdere Sağlık Kampüsü içinde yer alan, kuzeyde iki adet 5 katlı lineer blok, güneyde iki adet birbirine paralel 4 katlı lineer blok, aralarında 2 katlı idare bloğu, 2 katlı büyük bir blok ve 2 katlı çarşı kompleksinden oluşan yerleşke 1960'lar sonunda (büyük olasılıkla 1968'de) Rıza Aşkan ve Suat Erdeniz tarafından tasarlanmıştır. Özel Türk Koleji için yüksekokul olarak yapıldığı bilgisi kesin olmayan yerleşke 1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi kullanımına geçmeden önce Ege Üniversite Eczacılık Fakültesi olarak hizmet vermiştir.

Aşkan'ın yüksek İslam Enstitüsü binalarında yarattığı lineer blok tipolojisinin varyasyonu olan bloklar, cephe tasarımları ve kısa kenarları boyunca kullanılan Çeşme taşı kaplamalı düşey masif yüzeyler ile karakter kazanmaktadır. Eklemelerle büyük değişikliğe uğramış çarşı bloğu ise L taşıyıcılar üzeri sık betonarme kirişlerle oluşturulan pergola sistemi ile öne çıkmaktadır.

• 2013 yılında yıkılan güneydeki paralel bloklar, Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban
• Kafeterya ve dükkânların olduğu çarşı bloğu, Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

Özel Fatih Koleji

1970

1965 yılında Güzelyalı'da eğitime başlayan okulun ilk dershane ve yatakhane binaları 1970 yılında Aşkan tarafından tasarlanmıştır. Aşkan'ın eğitim yapılarında geliştirdiği tipolojinin yalın bir örneği olan yapılar süreçte yapılan ekleme ve değişikliklerle özgün karakterini büyük ölçüde yitirmiştir.

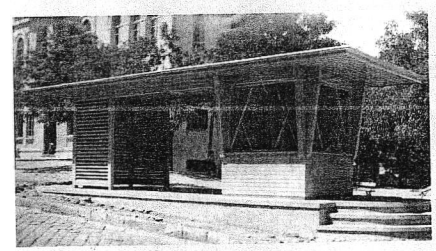
SAĞDA DEÜ Eğitim Fak.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

İzmir Çamlaraltı Koleji, Fotoğraf: F. Feyzal Özkaban

Aşkan'ın tasarladığı Eşrefpaşa Otobüs Durağı (Beyaz Kitap, 1954)

İzmir Tarih facebook sayfası, 08.04.2016 tarihli paylaşım

. DEÜ Sosyal Bilimler Ensititüsü (1960'lar sonu) ve Çamlaraltı Koleji (1968) binalarının İlahiyat Fakültesi ile neredeyse bire bir benzerlik gösteren mimarileri nedeniyle Rıza Aşkan tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Ancak bu düşüncenin doğrulanmaya ihtiyacı vardır. Aksi durum ise; Aşkan'ın tasarımlarıyla 1960'lı yıllarda, İzmir'de eğitim yapıları için kabul gören bir tipoloji yarattığının kesin kanıtı olacaktır.

. Sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda Aşkan'ın bilinen diğer yapıları 1967 tarihli Sema Sineması, 1968 tarihli Şan Sineması, Martı Otel, bir Dokuma Fabrikası, Hacı Halil Paşa Camii ve 1950'lerin ikinci yarısında Karşıyaka Çarşısı girişinde inşa edilen Yapı Kredi Bankası binasıdır. Modern Çarşı ve Ankara Esnafları Yapı Kooperatifi Çarşı Ve İşhanı Projesi ile benzer tasarım ilkelerine sahip Yapı Kredi Bankası binası, Uluslararası Stil'in İzmir'de uygulanmış nitelikli örneklerinden biri olarak 1996 yılına kadar kullanılmıştır.

. Rıza Aşkan'ın yaptığı işleri kaleme aldığı yayınlanmamış notlarında Beneluks Sergi Salonu da yer almaktadır (aktaran: Aşkan, A., 2011).

